

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

SEPTEMBER 5 • 2015

**Store og små ildebrande –
tabte punge og møntombytninger i Lund i 1200-tallet
Karl Knutsson Bondes myntreform 1453
och "provmyntet"**

**J. J. FALCKENHOLM – färgare i Norrköping på 1700-talet
Ulla Ehrensvärd 1927–2015**

Pris 30 kr

Stack's Bowers Galleries Presents

The Lennart Philipson Collection of Swedish Coins

A Featured Collection in the January 2016 NYINC Showcase Auction
January 6-9, 2016 | Consignment Deadline: November 9, 2015

1/2 Daler, 1561.
Erik XIV (1560-68).

Daler, (15)94.
Sigismund (1592-99).

Contact a consignment representative for more information today!
California, USA: 800.458.4646 | New York, USA: 800.566.2580 | Info@StacksBowers.com

Showcase Auctions

1063 McGaw Avenue Ste 100
Irvine, CA 92614 USA • 949.253.0916
info@StacksBowers.com • StacksBowers.com
New York • Hong Kong • Irvine • Paris • Wolfeboro
SBP SvenskNumis NYINC2016 150710

Stack's *Bowers*
GALLERIES

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

ges ut av

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

KANSLI OCH REDAKTION

Banérgatan 17 n b
115 22 Stockholm
Tel. 08 - 667 55 98
Måndagar
kl. 10 - 12 och 13 - 16
Fax 08 - 667 07 71
info@numismatik.se

Plusgiro 150007 - 3
Bankgiro 219 - 0502
Svenska Handelsbanken

CHEFREDAKTÖR OCH ANSVARIG UTGIVARE

Monica Golabiewski Lannby
monica@numismatik.se

PRENUMERATION

200 kr / år (8 nr)
Medlemmar erhåller tidningen
automatiskt
Kom ihåg att
meddela adressändring!

SNT trycks med bidrag från
*Gunnar Ekströms stiftelse för
numismatisk forskning* samt
*Sven Svenssons stiftelse för
numismatik*.

Redaktionen ansvarar inte för ej beställt
material. Texter och bilder i SNT lagras
elektroniskt och publiceras som pdf på
föreningens hemsida. Den som sänder
material till SNT medger detta.

Register över alla artiklar och
notiser i SNT 1977 - 2014 finns i
sökbart pdf-format på hemsidan.

TRYCK

Pipeline Nordic AB

ISSN 0283-071X

HÖSTEN 2015

Föreningens aktiviteter

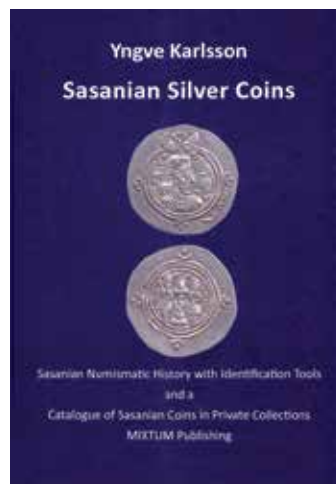
Våra medlemmar är varmt välkomna
till SNF:s föreningskvällar. De är med få
undantag förlagda till sista onsdagen i
månaden, vår och höst.

SEPTEMBER

**30 Föreningskväll med föredrag
av Yngve Karlsson**

Plats Banérgatan 17

18.00 Yngve Karlsson presenterar
sin nya bok *Sasanian Silver
Coins*, som handlar om
sasanidernas numismatiska
historia. Föredraget blir
en snabbkurs i hur man
får grepp om regenternas namn,
myntorterna och årtalen på
mynten under dynastins drygt
400-åriga historia. Han kommer
också att nämna något om sin kommande bok.
Se sid. 114-115 i detta nummer.
Föreningen bjuder på enklare förtäring.

OKTOBER

28 Föreningskväll

Plats Banérgatan 17

18.00 DISKUSSIONSAFTON. Tag med er ett numismatiskt ämne som ni vill ta upp
till diskussion eller ett föremål som ni vill berätta om. Föreningen bjuder
på enklare förtäring.

DECEMBER

2 Julfest

Plats Banérgatan 17

18.00 Föreningens traditionella julfest med glögg, lussekatter och julgodis. En
mindre julauktion kommer att genomföras med enklare material ur Sven
Svenssons samlingar. Någon förteckning sänds inte ut i förväg. Kontant
betalning vid auktionstillfället.

Varmt välkomna!

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Adress: Banérgatan 17 n b, Stockholm. T-bana Karlslan; buss 4, 44, 76

Kansliet är öppet: måndagar kl. 10 - 12 & 13 - 16

Kansliet är stängt: midsommar - 1 september; jul- och nyårshelgerna

Hemsida: www.numismatik.se

SNT finns på Facebook

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

presenteras även på Svenska Numismatiska Föreningens och Kungl. Myntkabinettets hemsidor:
www.numismatik.se – www.myntkabinettet.se

Den tryckta tidskriften kommer ut första veckan i februari – maj, september – december.
På hemsidorna kan man sedan ta del av SNT i lågupplöst pdf-format.

1/12 sida
47 x 50
mm
250 kr

1/8 sida
72 x 50
mm
350 kr

1/6 sida
47 x 105
mm
400 kr

1/4 sida
72 x 105
mm
600 kr

1/2 sida
151 x 105
mm
1 200 kr

Helsida
151 x 214 mm
2 000 kr
2:a och 3:e
omslagssidan
2 500 kr
4:e omslagssidan
5 000 kr

SNT behåller sina låga annonspriser även 2015

Annonser på årsbasis får dessutom 20 % rabatt!

Behöver du professionell formgivare till din annons?

Kontakta: annons@numismatik.se

Annonstopp senast den 1:a i månaden före utgivning

Radannonser: enskilda SNF-medlemmar erbjuds **gratis annons** med högst tre rader att köpa, sälja eller byta samlarobjekt

Annonser som inte är förenliga med SNF:s, FIDEM:s och AINP:s etik avböjs

Innehåll SNT 5 • 2015

ARTIKLAR OCH NOTISER

SID.

Karl Knutsson Bondes myntreform 1453 och "provmyntet"	101–104
Riksdalermynntet 1676	105
Store og små ildebrande. Tabte punge og møntombytninger i Lund i 1200-tallet	106–107
Myntdag i Lödöse söndag 11 oktober	107
SNF:s föreningskväll. DE ASSE ET PARTIBUS EIUS	110
Offerkastar och skamhögar [myntfynd]	112
J. J. FALCKENHOLM — färgare i Norrköping på 1700-talet [pollett]	113
Föredrag på SNF	115

FASTA RUBRIKER

FRÅGESPALTEN. Minnesjetong från I 31	110
PERSONALIA. Ulla Ehrens-vård 1927–2015	111
LOKALA NUMISMATISKA FÖRENINGAR & MYNTKLUBBAR I SNF	113
NYTT OM BÖCKER. <i>Sasanian Silver Coins</i>	114–115
AUKTIONER & MÄSSOR	115
Litteratur till försäljning hos Svenska Numismatiska Föreningen	118

OMSLAG

De fyra kända exemplaren av ett förmodat provmynt med inskriften KAROLVS DEI GRA(tia) R(e)X s(vecorum) i stället för KAROLI REX s G. Kanske ansågs DEI GRATIA (= av Guds nåde) olämpligt, så Karl Knutsson Bondes äldsta örtug av den yngre typen med Bondevapnet och denna inskrift kan avse ett slags provprägling inför införandet av en enhetlig mynttyp. Läs Kjell Holmbergs intressanta resonemang kring det möjliga senmedeltida provmyntet på sidorna 101–104.

FOTO: SE SID. 104.

Karl Knutsson Bondes myntreform 1453 och ”provmyntet”

Av Kjell Holmberg

I Svenska akademins ordbok (SAOB – Internetversionen) kan man läsa följande utdrag om ”provmynt”:

PROV-MYNT, n. mynt tillvärvat ss. prov; förr äv. (till 1 g r) om officiellt kontrollerat mynt använt ss. jämförelseobjekt vid provning av andra mynt. NORDFORSS (1805). HECKSCHER SvEkonH 1: 230 (1936).

PROV-PÄNNING. (förr) till 1 g r: särskilt kontrollerat (blind)-mynt avsett att användas vid kontroll o. justering av andra mynt. Civjnstr. 110 (1723). RINMAN 2: 415 (1789).

Det äldsta skriftliga belägget för ordet provmynt/-penning är alltså enligt SAOB från 1789. Betyder då detta att det endast finns svenska provmynt slagna efter 1789? Naturligtvis inte. Även om belägg för själva ordet saknas i de skriftliga källorna så är nog fenomenet provmynt betydligt äldre än så.

Utgivandet av mynt i Sverige var ända från tidig medeltid normalt ett kungligt privilegium. Det är nog rimligt att tänka sig, att innan en ny mynttyp introducerades skulle den på något sätt godkännas av eller förevisas för myntherren. Det finns ju bland annat skriftlig dokumentation från Gustav I, där han i ett brev till myntmästaren i Åbo år 1557 underkänner provexemplar av nytt mynt på grund av att det håller för hög silverhalt:

”... vet du väl själv, att man har bättre råd till käl än fläsk och när man låter för mycket fläsk i kälén, plågar han bliva osund ... Så sker ock med mynten att där vi skola låta mynta sådant silvermynt som det du oss har tillskickat, då ville det oss föga väl bekomma ...”

Provmynt präglades, då som nu, normalt i mycket begränsade upplagor. Om myntets utformning gil-

lades (godkändes) av myntherren, så påbörjades myntning i större skala. Provmyntets utformning bör i sådana fall också vara mycket lik det reguljära myntet. Men ibland krävde myntherren större eller mindre justeringar av myntets utformning innan reguljär myntning kunde påbörjas. I sådana fall kan möjligen dessa ”provmynt” identifieras även om samtida dokumentation saknas.

Medeltida svenska provmynt?

Finns det då medeltida präglingar där vi med rimlig säkerhet kan identifiera ett ”provmynt” – det allra första myntet av en viss typ, där präglingens syfte var att erhålla myntherrens godkännande? Den mycket begränsade tillgången på skriftligt källmaterial gör det till en svår uppgift att med säkerhet besvara denna fråga, men det finns en bra kandidat till ett senmedeltida mynt som kanske kan sägas vara ett ”provmynt”.

Jonas Rundberg publicerade år 2005 ett corpus över örtugsmyntningen från Kristoffer av Bayern till och med Sten Sture den äldres äldsta örtugstyp, omfattande perioden cirka 1440 till mitten av 1470-talet (här nedan refererad som Rbg). Han indelade örtugarna i olika typer och med

1. Karl Knutssons äldsta örtugar, präglade före september 1453, får här representeras av typen Rbg 1c.

Notera att någon inbördes kronologi mellan typerna Rbg 1a–f inte kan fastställas.

hjälp av omfattande stampanalyser kunde han skapa en relativ kronologi för Karl Knutsson Bondes örtugar från Stockholm och Åbo.

Det finns emellertid ytterligare information som kan vara av stort intresse i diskussionerna kring Karl Knutssons myntning, nämligen ett bevarat dokument från Karl Knutsson, daterat 17 september 1453. I detta kan vi bland annat läsa (citrat ur Liedgren 1967):

”... wij hafwa ofuerwägit medh wort Elskeliga Radh then stora forderf- ueliga skada, som wort Rike oc mena Rikis Inbyggjara haft hafua oc hafua af thet, at wort egit Mynt ey gongande är ofuer alt Rikit, oc at Gotniska oc annat Mynt hwar dag forfalskas oc föris hit in i Rikit, medh huilke som köpes, bortföris oc forsmeltis än thet litla som här i Stocholm myntas ...”

”... Ty ära wij saa eens wordne medh fornempde wort elskeliga Radh, at wij welja hafua Myntarna i Calmarna, Sudercöpfung oc Abo, saa wäl som her i Stocholm; ...”

Före september 1453 har alltså mynt präglats endast i Stockholm och i ganska små volymer (”thet litla som här i Stocholm myntas”). Dessa Stockholmsmynt kan med stor säkerhet identifieras som Rbg typ 1a–f (LL 1–2). Fig. 1.

... wij hafwa
ofuerwägitt
medh wort
Elskeliga Radh
then stora
forderfueliga
skada, som wort
Rike oc mena

Rikis Inbyggjara hafft hafua oc
hafua af thet, at wort egitt Mynt ey
gongande är ofuer alt Rikit, oc at
Gotniska oc annat Mynt hwar dag
forfalskas oc föris hit in i Rikit,
medh huilke som köpes, bortföris
oc forsmeltis än thet litla som här
i Stocholm myntas ...

... Ty ära wij saa eens wordne
medh fornempde wort elskeliga
Radh, at wij welja hafua Mynt-
arna i Calmarna, Sudercöping oc
Åbo, saa wäl som her i Stocholm;

Ur dokument undertecknat
Karl Knutsson
17 september 1453

Karl beordrar nu att myntverk skall
öppnas även i Kalmar, Söderköping
och Åbo (*"wij welja hafua Myntarna
i Calmarna, Sudercöping oc Åbo, saa
wäl som her i Stocholm"*). Detta är en
genomgripande myntreform och det
är rimligt att associera denna med in-
troduktionen av den enhetliga yngre
mynttypen med Bondevapnet på
åtsidan och trekronorssköld på frän-
sidan. Några mynt från Kalmar är
inte kända, men från Stockholm har
vi Rbg 2a–2e (LL 3a–b), från Söder-
köping Rbg 3a–b (LL 4a–b) och från
Åbo Rbg 5a–h (LL 6).

2. Enhetlig örtugstyp, samtliga med Bondevapnet på åtsidan och trekronorssköld på fränsidan, introducerad i slutet av 1453.

Här representeras de av mynt av typerna Rbg 2b, 3b, och 5c, slagna i Stockholm, Söderköping respektive Åbo.

Samtliga dessa har Bondevapnet på
åtsidan och mynten från Söderköping
och Åbo har bokstaven S respektive
ett krönt A ovanför båten i vapensköld-
den. För mynten från Åbo och Stock-
holm anges också myntorten på frän-
sidan. Präglingarna från Stockholm
och Åbo är vanliga, medan mynt-
ningen i Söderköping uppenbarligen
var av mycket begränsad omfattning.
Fig. 2.

"Provmyntet" 1453

Som framgått ovan så påbjuder kung
Karl Knutsson i september 1453 en
genomgripande reform av den svens-
ka myntningen. Jonas Rundbergs cor-
pus över örtugar från perioden 1441
till 1470 gör det möjligt att identifiera

den enhetliga mynttyp som samtidigt
introducerades i Stockholm, Söder-
köping och Åbo. För Stockholm och
Åbo kan även den relativa kronolo-
gin för respektive myntort fastställas.
Vi vet alltså vilka örtugstyper från
Stockholm och Åbo som är de äldsta
respektive de yngsta.

Stockholms äldsta typ förtjänar
extra uppmärksamhet, eftersom den
skiljer sig väsentligt från efterföljande
typ; den har nämligen en avvikande
inskrift på åtsidan. Och det handlar
inte om någon smärre felstavning
eller dylikt, ty i stället för inskriften
KAR\OLI\REX\SG som man läser på
typerna Rbg 2b–e, står det på Rbg
2a: KARO\LVS D\EI GRA\RX S. Detta
mynt utgör enligt min mening en

4. Rbg 2a i Brenner 1731 (Tabula VII, myntet längst till höger – "3").

Notera att endast åtsidan är Rbg 2a, fränsidesbilden har behållits från Brenner 1691 och är av typen Rbg 2d.

Notera även att Brenner konsekvent placerar sidan med trekronorsskölden till vänster. Uppenbarligen ansåg Brenner att denna sida var åtsidan. Numera betraktas sidan med Bondevapnet och kungens namn som åtsida.

3. De fyra kända exemplaren av det förmodade provmyntet med inskriften:

KARO \ LVS D \ EI GRA \ RX S, Rbg 2a från 1453. Från vänster till höger:

1: ex Sven Svensson (Rbg nr 461); 2: ex Biskopskulla/KMK (Rbg nr 460);

3: ex Bonde/privatsamling; 4: ex Brenner-Demidov/Pusjkinmuseet.

bra kandidat till ett medeltida ”provmynt”. Dels vet vi att myntet är det äldsta av typerna Rbg 2a–e, dels är det *extremt sällsynt* (endast en stamp har använts för åtsidan och samma sak gäller frånsidan), dels avviker myntet från närmast efterföljande typ (Rbg 2b) vilken präglades i betydligt större volym.

Av orsaker som vi numera endast kan spekulera om, så godkändes inte inskriften på detta mynt, utan myntning av Stockholmsörtugar i större skala inleddes först sedan inskriften ändrats. Kanske ansågs det vara alltför provocerande att Karl titulerade sig som kung av Guds nåde (DEI GRA RX S) i en tid då unionen med Danmark och Norge fortfarande hade många och starka anhängare? En titel som endast kung (REX SG) fick då räcka.

De fyra kända exemplaren

Endast fyra exemplar av Rbg 2a är för närvarande kända och de är alla slagna med samma par av åtsides- och frånsidesstamper. Fig. 3. Via frånsidans stamp kopplar Rbg 2a med den yngre typen Rbg 2b.

Exemplar 1: Vikt 1,43 gram. Rbg nr 461. Sven Svenssons samling, nr 524. Detta exemplar omnämns i modern litteratur första gången av Ken-

neth Jonsson 1979. Svensson förvärvade sitt exemplar år 1904 på auktionen över N.J. Sehlbergs samling (D. Holmberg auktion 64, nr 102).

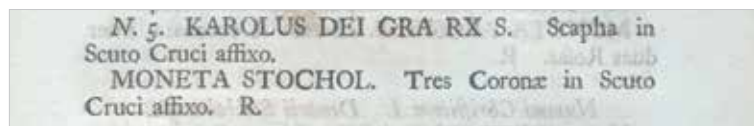
I Svenska Numismatiska Föreningens arkiv förvaras delar av Sven Svenssons egna förteckningar över sin samling. I den yngre versionen om örtugsmynten noterar han, med hänvisning till Berch, denna typ av Karls örtugar men tvivlar uppenbarligen på dess existens, vilket framgår av hans något lakoniska kommentar: — ”*Som något dyligt ej är känt af Hildebrand eller någon annan heller så är det ju möjligt att sådana djur finns inte*”. Detta avsnitt är senare överstruket av Svensson och han noterar, efter köpet av myntet år 1904, med sitt karaktäristiska ”SS” att han har myntet i sin samling. *Se fig. 6 på nästa sida.*

Exemplar 2: Vikt 1,62 gram. Rbg nr 460. Pekka Sarvas publicerar 1985 i festskriften till Brita Malmer, Hikuin 11, ett andra exemplar. Detta mynt härrör från Biskopskullafyndet 1954. När Rundberg år 2005 publice-

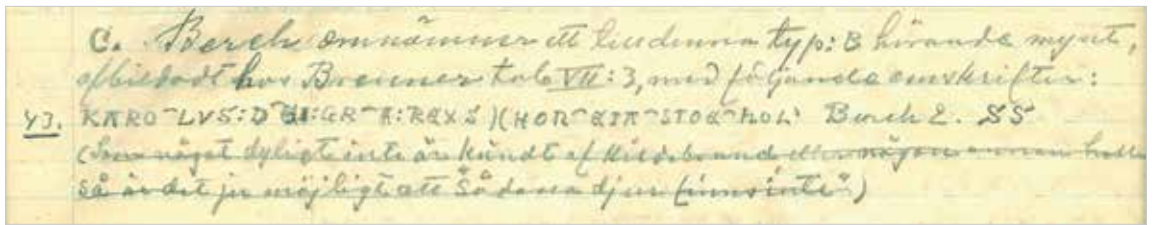
rade sitt corpus över bland annat Karl Knutssons örtugar, så är exemplaren från Svenssons samling och Biskopskullafyndet de enda två av Rbg 2a som kunnat registreras, trots att Rundberg inventerat alla större offentliga och privata samlingar. Detta exemplar ingår numera i Kungl. Myntkabinettets samlingar.

Exemplar 3: Vikt 1,22 gram. Hösten 2010 såldes den sjätte och sista delen av den Bondeska samlingen och ett tredje tidigare opublicerat exemplar dök oväntat upp. Som utrop nr 590 såldes en större post med 46 svenska medeltidsmynt i låg kvalitet, varav många skadade. I denna post ingick ett exemplar av Karl Knutssons Stockholmsörtug av typen Rbg 2a. Myntet är i dåligt skick, möjligen brandskadat, men kan utan minsta tvekan identifieras som typ 2a. Vi saknar tyvärr uppgifter om var Bonde förvärvade detta exemplar.

Exemplar 4: Vikt 1,14 gram. I andra upplagan av Elias Brenners *The-saurus Nummorum*, utgiven postumt

5. Beskrivning av Brenners exemplar av Rbg 2a i Keder 1728.

6. Sven Svenssons noteringar om myntet i hans egen förteckning över sin samling.

av Nils Keder 1731, finns åtsidan av denna typ illustrerad. Fig. 4. Första gången den verkar ha beskrivits var dock redan av Keder 1728. Fig. 5. Den finns även med i Berch 1773.

Den saknas i första upplagan av Brenners *Thesaurus Nummorum* från 1691 men finns som sagt i 1731 års utgåva (på Tab. VII, mynt nr 3). I den sistnämnda har man ändrat bilden av åtsidan men lämnat fransidan oförändrad och därmed skapat en omöjlig kombination, ty motsvarande mynt i 1691 års utgåva (på Tab. V) är av typen Rbg 2d, som har en nertill spetsig vapensköld på båda sidor, medan Rbg 2a (och efterföljande 2b) alltid har en nertill avrundad vapensköld på båda sidor. Myntets inskrift kommenteras också explicit i Brenner 1731 på sidan 31. Åtsidan på det i *Thesaurus Nummorum* år 1731 avbildade myntet är alltså utan minsta tvivel Rbg 2a och därmed vet vi också att Brenner ägde ett exemplar av denna mynttyp.

Efter Brenners död såldes samlingen till engelsmannen Walter Grainger, som emellertid avled redan 1729. Då svenska kronan saknade medel att inköpa samlingen köptes den i stället av en rysk samlare, Demidov.

Delar av Brenner-Demidovs samling finns fortfarande kvar i Pusjkinmuseet i Moskva och arbete med att publicera dessa mynt pågår under ledning av den ryska numismatikern Julia Krasnobaeva. Julia har haft vänligheten att efterforska Brenners exemplar av Rbg 2a och i början av september 2014 kunde hon meddela att myntet fortfarande finns i Pusjkinmuseet. Hon har också haft vänligheten att tillhandahålla bilder och viktuppgift på detta exemplar.

Sammanfattning

Även om det naturligtvis i frånvaro av samtida explicit dokumentation inte kan bevisas, är det rimligt att anta att Karl Knutsson Bondes äldsta örtug av den yngre typen med Bondevapnet, Rbg 2a, utgör någon slags provprägling inför införandet av en enhetlig mynttyp i Stockholm, Åbo och Söderköping. Uppenbarligen ansågs åtsidans inskrift av någon anledning olämplig, men efter justering av kungatiteln kunde sedan den av Karl påbjudna myntpräglingen i dessa myntorter initieras.

Ett stort tack till Jonas Rundberg för vänligheten att tillhandahålla bilder av Rbg nr 460 och 461. Tack också till Frédéric Elfver och Julia Krasnobaeva för upplysningarna om Brenners exemplar av Rbg 2a i Pusjkinmuseet.

FOTO: Rbg nr 460 och 461: JONAS RUNDBERG. BRENNERS EXEMPLAR: PUSJKIN-MUSEET. KARL KNUTSSON: [HTTP://SV.WIKIPEDIA.ORG/WIKI/KARL_KNUTSSON_%28BONDE%29](http://sv.wikipedia.org/wiki/Karl_Knutsson_%28Bonde%29) ÖVRIGA: KJELL HOLMBERG. SAMTLIGA MYNT I FIG. 1-3 AVBILDAS I SKALA CIRKA 1,5:1.

Denna artikel har tidigare varit publicerad i *Finsk Numismatisk Tidskrift* 1/2015 s. 14–19. Här i SNT är den något reviderad.

Litteratur i urval

Brenner, E.: *Thesaurus Nummorum Sueo-Gothicorum*. Första utgåvan [1691 och efterföljande år, faksimilutgåva från 1972 finns.]

— *Thesaurus Nummorum Sueo-Gothicorum*. Andra utgåvan 1731. (Utgiven av Nils Keder.)

Keder, N.: *Catalogus Nummorum Sueo-Gothicorum Usualium ac Memorialium [...]* in *Museo Graingeriano*. 1728.

Berch, C. R.: *Beskrifning öfwer svenska mynt och kongl. skådepenningar ...* 1773.

Harrison, D.: *Karl Knutsson. En biografi*. 2002.

Holmberg, D.: Auktion nr 64, 21–22 oktober 1904.

Jonsson, K.: Örtugmyntningen i Sverige 1441–1470. *Myntkontakt* 1979:2 s. 32–36.

Lagerqvist, L. O.: *Svenska mynt under vikingatid och medeltid samt gotländska mynt*. Stockholm 1970.

Liedgren, J.: Kontrakten med myntmästarna i Stockholm och Uppsala 1449–1527. *Nordisk Numismatisk Årsskrift* 1967 s. 11–22.

Ulf Nordlind Mynthandel AB. *Samling Bonde på Ericssberg. Del 6. Myntauktion* 19 november 2010.

Rbg = Rundberg, J.: *Den svenska örtugmyntningen under Kristoffer av Bayern till Sten Sture den äldre, ca 1440–1470-talets slut*. 2005.

Sarvas, P.: En ny typ av Karl Knutssons Stockholmsörtugar. *Hikuin* 11 s. 273–280. 1985.

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt Sedlar Medaljer
Ordinar Nålmarken

Öppettider:
Vardagar 10.00 – 18.00
Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm
Tel. 08–411 50 81
Fax. 08–411 52 23

ULF NORDLIND MYNTHANDEL AB

Karlavägen 46
Box 5132 • 102 43 Stockholm
Tel. 08–662 62 61
Fax 08–661 62 13

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR
MEDALJER • ORDNAR

Lagerlista över svenska personmedaljer och numismatisk litteratur

www.nordlindsmynt.se

Riksdalermyntet 1676

KARL XI:S RIKSDALER 1676 är intressant av flera skäl. Den är inte bara den enda riksdaler som präglats under Karl XI utan också den enda som präglats i Sverige på mer än ett halvt sekel, mellan 1654 och 1707.

Frånsidan är tydligt inspirerad av faderns, Karl X Gustav, riksdaler 1654. Även valspråket – IN JEHOVA SORS MEA IPSE FACIET – är samma som på dennes mynt. Detta valspråk återfinns annars endast på Karl XI:s tidiga dukater från 1662–1665. Senare antog han valspråken FACTUS EST DOMINUS PROTECTOR MEUS och DOMINUS PROTECTOR MEUS, vilka kan ses på hans guld- och silvermynt.

Även präglingsmässigt är riksdalern 1676 speciell. Enligt T. G. Appelgren (1945) är myntets lyckade bild av Karl XI i ungdomsåren (kungen var född 1655) gjord av Arvid Karlsteen, som omkring 1675 blivit mynt- och medaljgravör. Trots ett alltigenom konstnärligt utförande var stamparna till riksdalern 1676 i tekniskt hänseende olämpliga för myntprägling. Troligen hade Karlsteen, som var van vid djupa medaljgravyrer, när han tillverkade åtsidestampen gjort konungens arm för djup för detta mynts tjocklek. Både SM-bokens bild (SM 52a) och Lindberg-exemplaret som såldes på MISAB 15 (objekt 295) illustrerar resultatet: Vid för svagt tryck mellan stamparna blev armpartiet på frånsidan och tredje fältets lejon på frånsidan svagt utpräglade (*se bilden*).

Efter att prägling med myntstamper slutförts förstördes de nästan alltid. Stamparna till Karl XI:s riksdaler 1676 är ett undantag, de behölls tillsammans med bevarade medaljstamper. Det har spekulerats om anledningen till att de ej förstörts var att bildernas ovanligt höga relief har utseende som en medalj.

Riksdalermyntningen år 1676 var begränsad till endast 791 exemplar. Tillsammans med ovan nämnda fakta har detta troligen bidragit till att just denna riksdaler snart blev ett eftertraktat samlarobjekt. Och detta är

anledningen till att de bevarade stamparna användes för att göra efterpräglingar på 1700- och 1800-talen (SM 52b). I en notis i sin katalog nr 74 år 1945 skrev T. G. Appelgren att en sådan efterprägling lär ha gjorts på 1820-talet under myntmästare Christopher Borgs tid (1820–1837) och att det kanske är från den som nu kända äldre (SM 52b) efterpräglingar förskriver sig. De tycks nämligen vara utförda på det i Sverige intill 1827 vanligen använda gamla präglingssättet genom hammarslag mellan den i en hand hållna överstampen och den i block fastsatta understampen.

Efterpräglingar känner vi med den reguljära riksdalerns randskrift MANIBUS NE LAEDAR AVARIS och med jubileumsrikdalarernas (1821 och 1721) randskrift GLORIA IN EXCELSIS DEO. År 1909 fick Appelgren själv tillstånd att använda de gamla stamparna till en ny efterprägling. 25 exemplar präglades i medaljpress, alla i finsilver. Dessa har nummer SM 52c i SM-boken. I nämnda notis skildrar Appelgren vad som åtskiljer de samtida exemplaren från efterpräglingarna:

De samtida (SM 52a) riksdalermynthen har på alla ställen slätt fält kring konungens bild. De har också nästan alltid i mer eller mindre grad de ovanför skildrade präglingsfelen (armpartiet på åtsidan och tredje fältets lejon på frånsidan svagt utpräglade). Exemplar som inte har en liten spricka på frånsidan i fältet nedanför omskriftens N är alltid samtida (det finns också samtida präglingar med denna spricka).

Karl XI, Stockholm, 1 riksdaler 1676. SM 52a. Samling Lindberg, MISAB 15:295. FOTO: MAGNUS WIJK.

Efterpräglingarna från 1700- och 1800-talen (SM 52b) känns igen på märken efter de rostskador som åtsidestampen har fått med tiden. Ska-dorna visar sig i form av små knottiga upphöjningar på fältet, dels bakom bilden, dels framför den tätt intill hakan, se pilar i SM-bokens foto på sidan 135. Notera att märkena efter åtsidestampens rostskador stundom har utplånats genom polering. Efterpräglingarna har alltid en spricka (streck) i frånsidestampen med början vid bokstaven I i JEHOVA och slut på fältet till vänster om kronan. Några (men inte alla) efterpräglingar har randskrift (vilket ej är känt för samtida exemplar).

De 25 efterpräglingarna från 1909 (SM 52c) har samma kännetecken. De gjordes i finsilver och präglades i medaljpress utan randskrift. Randen är därmed utåt svagt rundad och prägelns så väl centrerad, att kantens pärlcirkel är synlig i sin fulla bredd överallt.

Nils J. Lindbergs riksdaler 1676 klubbades för hela SEK 115 000 + 18,75 % på MISAB 15 i maj i år. När man köper Karl XI:s riksdaler 1676 av privatpersoner och på utländska auktioner bör man därför vara uppmärksam på om exemplaret är samtida eller en efterprägling.

Ottar Ertzeid

Litteratur

Appelgren, T. G.: *Katalog n:r 74*. Karl XI:s riksdaler 1676, s. 7–9. 1945.

SM = Ahlström, B. m.fl.: *Sveriges mynt 1521–1977*. Stockholm 1976.

Se även Ottosson, U.: Ett gammalt mynt berättar ... *Antikörens småskriftserie* nr 1. 1991.

Store og små ildebrande

Tabte punge og møntombytninger i Lund i 1200-tallet

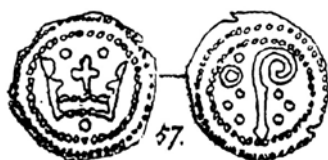
Af Jens Christian Moesgaard

Da Skånska Handelsbanken i 1910 skulle til at grave ud til sit nybyggeri på grunden Kvarteret Apotekaren 5 i Lund (hjørnet af Kyrkogatan og Lilla Fiskaregatan), fik byens museum Kulturen mulighed for at foretage en udgravning på stedet. Resultaterne blev fremlagt allerede to år senere af museumsleder G. J. Karlin i festskriftet, som banken udgav i forbindelse med bygningens indvielse 21. september 1912¹.

En lille møntskat i en pung

Blandt mange andre spændende fund omtaler Karlin en lille møntskat: *"På ett sådant golf [det vil sige en stensætning] under ett rasadt trätak fanns en läderpung med 8 mynt präglade i Lund på Christoffer den I:s tid (1252–1259). Detta hus (Fig. 13) beläget i hörnet af St. Kyrkogatan [i dag Kyrkogatan] och Clemensgatan [i dag Lilla Fiskaregatan] visade i starkt förkolnade rester vanlig skiftesverkskonstruktion [balkonstruktion]. Det hade förstörts genom eld, antagligen den brand, som hemsökte Lund år 1263"*². Fig. 13 viser "Stolpar från det på 1200-talet nedbrunna hörnhuset". Fig. 3, side 6, viser "Lundamylnt ur Handelsbankens grund präglade i Lund 1252–59" og fig. 20 på side 24 "Penningpung med Lundamylnt" – ud fra målestokken kan man beregne, at pungen er 16 x 17 cm.

I sin lidt senere bearbejdning af udgravningen angiver Ragnar Blomqvist, at pungen stammer fra felt sⁱ, i dybde "8:de spadsticket"³. Det drejer sig om den vestlige ende af hus 26 nederst til højre på planen over udgravningen bagerst i Karlins bog, som også gengives meget formind-

Christoffer I (1252–1259), Lund, MB 57. 8 mønter af denne type blev fundet i en læderpung i et nedbrændt hus i Lund.

Forsidens krone symboliserer kongemagten, der var møntherre. Bagsidens bispestav henviser til ærkebispens andel i møntindtægterne. Efter Mansfeld-Büllner 1887.

sket af Blomqvist side 191. Stik 8 vil sige i en dybde af cirka 2,30 m, hvilket netop svarer til 1200–1300-tallet⁴. I Peter Carellis oversigt over møntfund i Lund oplyses det, at samtlige 8 mønter er af typen Mansfeld-Büllner (MB*) 57⁵.

Sagen er så nogenlunde klar: der er fundet en pung med 8 mønter på gulvet af et nedbrændt hus. Men hvad med Karlins forslag om, at det kunne være sket i forbindelse med branden i 1263? Det var en kæmpebrand, der fandt sted pinsedag og ødelagde fire kirker og en stor del af byen⁶. Der var 19 sognekirker i Lund i middelalderen⁷, så rundt regnet må branden have omfattet næsten en fjerdedel af byen.

Men kan det nu også være den brand? Mønterne var jo bestemt til Christoffer I (1252–1259), og branden fandt sted 4 år efter denne konges død. Mønttypen MB 57 er imidlertid uden indskrift, så dateringen er til debat og bygger på forekomster i skattefund. Dateringen til Christoffer I stammer fra Haubergs grundlæggende værk fra 1884⁸. Denne datering følges og

bekræftes imidlertid af senere forskere. Grinder-Hansen⁹ og Sømød¹⁰ undlader at forsøge at findatere typen indenfor kongens regeringstid, mens Bornestaf anser den som nr. 3 ud af 7 typer fra Christoffers regering, det vil sige ca. 1255¹¹. Kaaber og Gylling-Weile er meget præcise og daterer typen til periode fra januar til 29. september 1254¹². Det er ikke her stedet at gå ind i forfatternes argumenter for deres dateringsforslag, men man kan konstatere, at de alle er enige i henførelsen til Christoffer I. Samtlige nævnte forfattere henfører mønten til Lund.

Med mindre der dukker helt nye fund op, der rækker ved vor datering af MB 57, må Haubergs datering stå til troende, og typen være præget 5–10 år tidligere end branden pinsedag 1263.

Hvert år en ny mønttype

Kunne disse mønter stadig have været i omløb på dette tidspunkt? Det er ikke særligt sandsynligt, for hvis man ser på andre skattefund fra Lund fra perioden, kan man konstatere, at de næsten altid kun består af én mønttype¹³ (Tabel 1). Det var også ofte tilfældet andetsteds i Skåneland, som eksempelvis skattefundet fra Lilleborg, nedlagt 1245/1250 og bestående af 4 eksemplarer af MB 5¹⁴. Det skyldes sandsynligvis, at møntvæsenet var organiseret efter *renovatio monetæ*-systemet, der indebar, at man hvert år indførte en ny mønttype og gjorde den gamle ugyldig. Folk skulle så – mod gebyr – omvæksle alle deres gamle mønter til nye. I et sådant system er det usandsynligt, at gamle mønter – ud over isolerede enkeltteksemplarer,

Tabel 1. Skattefund i Lund i anden halvdel af 1200-tallet

Lund, Apotekaren 5	Efter 1252	8 x MB 57	Carelli nr. 14
Lund, ukendt fundsted	Efter 1259	3 x MB 104	Carelli nr. 15
Lund, Apotekaren 4	Efter 1259	1 x MB 116, 11 x MB 129	Carelli nr. 16
Lund, Gråbröder 12	Efter 1280	1 x MB 57, 6 x MB 290	Carelli nr. 17

som i skatten fra Gråbröder 12 (Tabel 1) – overlever i særligt lang tid.

Det er derfor ikke sandsynligt, at pungen med de 8 mønter er samtidig med branden i 1263. Det kan selvfølgelig teoretisk have været en gammel pung, der havde ligget gemt væk et par år, da branden brød ud. Det er imidlertid mere sandsynligt, at vi har at gøre med en anden brand, der fandt sted i midten af 1250'erne. Det drejer sig jo om let antændelige og hurtigt brændende træhuse. Denne brand må så have været meget mindre omfattende end den store i 1263, for den har ikke givet anledning til notitser i de skriftlige kilder. Den har muligvis kun hærget et par huse. Den slags må have forekommet ret ofte. Lad dette være en påmindelse om, at det ikke altid er muligt at få de skriftlige kilder til at svare fuldstændigt til de arkæologiske levn, hvor fristende det end måtte være at gøre forsøget.

Hvem ejede grunden?

Ikke desto mindre er vi i den ekstraordinære situation, at vi takket være en skriftlig kilde faktisk ved, hvem der ejede grunden i 1200-tallet. Det drejer sig om grunden 287:2 på hjørnet af Kyrkogatan og Lilla Fiskaregatan. På en del af grunden lå der to sværdmagerboder og et hus ud mod Fiskaregatan og på den anden del et par uspecificerede boder. Den ene del ejedes af Tideman Kruel og den anden af Erland, som måske var ærkediakon. Begge erhvervedes af Jens Dros, der fra 1256 var kannik, fra 1279 ærke- degn og 1280–1289 ærkebisp i Lund. Han forærede i 1288 begge dele til det nyoprettede Johannes-Døberen- alter i krypten i Domkirken, og det er netop denne donation, der har givet anledning til, at skriftligt vidnesbyrd herom er bevaret¹⁵. Med disse oplysninger kommer vi meget tæt på de

personer, der blev ramt af branden og ved samme lejlighed mistede deres pung.

* MB = H. V. Mansfeld-Büllner, *Afbildninger af samtlige hidtil kjedte danske mønter fra tidsrummet 1241–1377*. 1887.

Noter

¹ G. J. Karlin, "Grundgrävningens arkeologi", *Fästskrift vid invigningen af Skånska Handelsbankens nybyggnad i Lund den 21 september 1912*, Lund 1912, s. 7–36.

² Karlin, anf. arb., s. 16–17.

³ Ragnar Blomqvist, "Medeltida skor i Lund. Fynden från kvarteret Apotekaren n:r 5", *Kulturen, en årsbok 1938* (1939), s. 189–219, se s. 194

⁴ Karlin, anf. arb., s. 10–14, Blomqvist, anf. arb., s. 194–195.

⁵ Peter Carelli, *Från Vespasianus till Leopold II*, Lund 2005, s. 99–100, nr. 14. Carelli angiver inv.nr. som KM 20 567, mens Blomqvist, anf. arb., s. 195, fig. 7 angiver KM 20 467.

⁶ Ragnar Blomqvist, *Lunds historia*, 1. Medeltiden, Lund 1951, s. 116.

⁷ Anders Andrén, Lund, tomtindelning, ägostruktur, sockenbildning (*Medeltidsstaden* 56), Stockholm 1984, s. 53–66.

⁸ Peter Hauberg, "Danmarks Myntvæsen og Mynter i Tidsrummet 1241–1377", *Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie*, 1884, s. 217–374 (findes også som særtryk med særlig paginering), Christoffer I, Lund, nr. 1.

⁹ Keld Grinder-Hansen, *Kongemagtens krise, Det danske møntvæsen 1241–1340*. København 2000, s. 133–134.

¹⁰ Jørgen Sømod, *Danske mønter og mønter fra lande samt områder i union med Danmark eller under dansk overhøjhed fra de ældste tider og indtil 1448*, 2 bind, Frederiksberg 2009, bd. 1, s. 50, nr. D136. Se min anmeldelse af værket i NNUM 2009, s. 123–128.

¹¹ Ulrika Bornestaf, *Skånska borgarkrigsmynt 1241–1377*, universitetsopgave, Stockholm Universitet, 1993, s. 13 (http://www.archaeology.su.se/polo-poly_fs/1.55005.1321542239!/menu/standard/file/Bornestaf_Skanska%20borgarkrigsmynt.pdf).

¹² Kaj G. Kaaber & John Gylling Weile, *Danske Udmøntninger i det 13. og 14. århundrede*, København 1996/2002, s. 140, Sk 12–1.

¹³ Carelli, anf. arb.

¹⁴ Jørgen Steen Jensen m.fl. (red.), *Danmarks middelalderlige skattefund*, 2 bind, København 1992, nr. 80. Det ville være interessant at gennemgå samtlige periodens skatte fra Skåneland i denne optik.

¹⁵ Andrén, anf. arb., s. 111.

Myntdag i Lödöse söndag 11 oktober

Lödöse, som ju är en av våra viktigaste myntorter under medeltiden, står åter som värd för den numera traditionella myntdagen.

I år anordnas den söndagen 11 oktober på Lödöse museum. Arrangemanget sker i samarbete mellan museet, Rut och Bengt Holméns Stiftelse för Numismatik och Göteborgs Numismatiska Förening.

Göteborgs Numismatiska Förening svarar för myntbestämning och myntvärdering och i Stiftelsens regi hålls föredrag i olika numismatiska ämnen. I år medverkar 1:e antikvarien på Kungl. Myntkabinettet, Cecilia von Heijne, som berättar om Magnus Erikssons myntning i Lödöse, SNF:s ordförande Jan-Olof Björk som beskriver myntpolletter och Bo Gustavsson som i ett föredrag med rubriken "Farväl Selma – välkommen Astrid" ger en del synpunkter på våra gamla och nya sedlar.

Under dagen kan besökare också ta del av utställningar om mynt. Museet öppnar klockan 11.00 och föreläsningarna tar sin början 11.30.

Välkomna!

Bo Gustavsson

Autumn Auction Sale 2015

September 26 to October 2

in Osnabrück

CITY OF NUREMBERG

6 Ducats 1632. Extremely rare. Attractive piece with a fine golden tone, almost extremely fine.

KINGDOM OF SWEDEN

Sigismund, 1592 – 1599. Daler 1594, Stockholm. Very rare, especially in this condition. Attractive piece with fine patina, almost extremely fine.

KINGDOM OF SWEDEN

Gustav Vasa, 1521 – 1560. Daler 1534, Stockholm. Very rare. Nice patina, attractive, very nice specimen.

KINGDOM OF SWEDEN

Christina, 1632 – 1654. Riksdaler 1633, Stockholm. Extremely rare. Attractive piece with nice patina, almost extremely fine.

KINGDOM OF SWEDEN

Gustav Vasa, 1521 – 1560. Daler 1540, Västerås. Second known piece in private property. Attractive piece, very fine.

KINGDOM OF SWEDEN

Christina, 1632 – 1654. 2 Riksdaler 1649, Stockholm. Extremely rare. Attractive piece with fine tone, extremely fine.

KINGDOM OF SWEDEN
Gustav II Adolf, 1611 – 1632. Silver medal 1634. Very rare. Attractive, perfect piece with magnificent patina, almost uncirculated.

BISHOPRIC OF WÜRZBURG
Axel Oxenstierna, 1633 – 1634. Reichstaler n.d. (1633/1634), Würzburg. Very rare. Attractive, perfect piece, almost uncirculated.

KINGDOM OF SWEDEN
Frederick I, 1720 – 1751. Silver medal 1731. Very rare, especially in this condition. Fine patina, almost uncirculated.

Gold and Collector Coins
Auction House for Coins and Medals

Autumn Auction Sale 2015

Special Collection
Brandenburg in Franconia

Special Collection
Archbishopric of Salzburg

Outstanding Collections of
World Gold Coins

Coins from the Ancient World

Orders and Decorations

Interested in receiving our
Catalogues? Simply contact us!

Call: +49 541 96202 0

Fax: +49 541 96202 22

E-Mail: service@kuenker.de

Web: www.kuenker.com

Profit from our
Experience – Consign your
Coins and Medals!

More than 10,000 clients world-wide place their trust in us. Our company's first auction was held in 1985, and we can look back on a positive track record of over 260 auctions since that time. Four times a year, the Künker auction gallery becomes a major rendezvous for friends of numismatics. This is where several thousand bidders regularly participate in our auctions.

Fritz Rudolf Künker GmbH & Co. KG
Nobbenburger Strasse 4a
49076 Osnabrück · Germany

Osnabrück · Berlin · Munich · Hamburg
Vienna · Zurich · Znojmo · London · Moscow

Från minnesjetong till beredskapsmärke.
FOTO: GUSTAV NILSSON.

Minnesjetong från I 31

Fråga: Jag hittade denna medaljong hos min mormor. Hon tror att den är från hennes far, som låg posterad i Torakankorva, numera Korva, under kriget. Där var han i början av fyr-tioalet. Vet ni något mer om medaljongen?

Vi bor i Sunne, Värmland, och skulle tycka att det vore jättekul att få reda på vad det kan vara för något!

Min mormor heter Anne-Marie Johansson och min morfar hette Vendel Berglund.

Hälsningar
Gustav Nilsson, Sunne

I 31 – SEPTEMBER 1940 – MARS 1941

Svar från red.: Det rör sig om en minnesjetong från dubbleringsregementet I 31, uppsatt 1/10 1940 av I 1. Regimentet gjorde beredskapstjänst från oktober 1940 till mars 1941 i Torne-dalen under befäl av överstelöjtnanten Gunnar Berggren. Stabschef var överstelöjtnant Erik Beckman.

Trakterna kring Kuivakangas utgjorde förläggning och man var förlagd i tält hela vintern. Frånsidan visar en bild av en tältförläggning med rykande tältkaminer under sprakande norrsken. En beredskapsmän berättade: — "Dessa inreddes efter hand med förstugor, trägolv, träfiberplattor ett stycke upp på väggarna och elektriskt ljus. Med stor uppfinningsrikedom och mycket arbete skapades så småningom en förläggning, som var någorlunda dräglig".

Försedd med en nål på baksidan blev jetongen ett beredskapsmärke.

Se vidare:

www.beredskapsmaerken1939-1945.se/infanteri.htm

DE ASSE ET PARTIBUS EIUS ...

... eller fritt översatt från latin till svenska: "Om asset och dess delar" var temat för föreningskvällen den 29 april i år.

Föreningskvällarnas huvudsakliga tema brukar var köp-byt-sälj/diskussionsafton eller olika typer av föredrag. Populärast är föredragen och vid dessa är det vanligen relativt trångt på Banérgatan. Vi har en bra blandning av föredragshållare, allt från myntsamlare som berättar om sin hobby till föredrag med lite mer akademiskt innehåll. Anförandet "Om asset och dess delar" representerar det senare och föredragshållaren Frédéric Elfver är till vardags verksam vid den numismatiska forskningsgruppen på Stockholm universitet.

Ämnet för kvällen kan delvis ses som ett 500-årsjubileum, eller kanske mer troligt som ett 501-årsjubileum. De lärde tvistar om när Guillaume Budé lät ge ut sin bok *De asse et partibus eius*, var det 1514 (vilket står i första upplagan) eller för precis 500 år sedan? Om själva utgivningsåret är omvistat är datumet mer säkert, 15 mars (Idus Martias). *Se bilden.*

Vad har då denna bok för betydelse för numismatiken? Boken av Guillaume Budé (1467–1540) är den äldsta kända som tar upp ämnet numismatik. Det finns tidigare handskrifter/inkunabler, där mynt är omnämnda eller avbildade men detta är det äldsta mer sammanhållna verket.

Boken innehåller fem avdelningar:

1. Räkneproblemet som behandlar hur stora penningbelopp skall utläsas i antika texter.
 2. En koppling av antika mynt mot då gällande franska mynt.
 3. Guldmyntet under antiken och vikt-differenser mot silver och kopparmynt.
 4. Persers och romares rikedomar, och avslutningsvis
 5. Rymd- och viktmått.
- Mer om boken finns att läsa i SNT 2014:2.*

Finis libri quinti & ultimi de Asse & partibus eius:
Guillelmi Budæ Parisiensis a secretis regis in chalcographia atheniensi ad Idus Martias MDXIII.

Datum för utgivningen av *De asse et partibus eius*: Idus Martias 1514.
FOTO: FRÉDÉRIC ELFVER.

Under mötet släpptes även en liten nyhet: Att i ett av de främsta verken rörande konstvetenskap, Benvenuto Cellinis *Due trattati*, Florens 1568, finns ett avsnitt av numismatiskt intresse, en beskrivning om tillverkning av mynt- och medaljstamper. Ett avsnitt som förbigåtts av de flesta som tidigare har försökt beskriva den tidiga numismatiska litteraturen. Beskrivningen torde vara den första som just visar tillverkning av mynt.

Vid frågestunden dök också en riktigt trevlig samling *aes*-mynt upp. En av besökarna hade förberett sig för att på ett tydligt sätt åskådliggöra det mynt som var föremål för kvällens föredrag, trevligt initiativ.

Efter föredraget bjöds åhörarna på kaffe och kaka. Frédéric hade dagen till ära tagit med sig en handfull antika böcker, bland annat en förstaupplaga av det aktuella verket *De asse et partibus eius*, och detta var dessutom ett riktigt praktexemplar. Eftersom han frikostigt lät dessa rariteter cirkulera runt bordet, påpekade han både en och två gånger att böckerna skulle hanteras med varsamhet och att inget kaffe eller någon kladdig kaka fick intas innan böckerna åter var i säkert förvar!

Vårterminens föreningskvällar avslutades den 27 maj med en "Köp, byt och sälj"-kväll. Efter sommaruppehållet drar kvällarna åter i gång nu i september. Tre aktiviteter är planerade under hösten; ett föredrag om Sasanian Silvercoins, en diskussionsafton samt den traditionella julfesten. Alla aktiviteter finns beskrivna på tredjesidan i denna tidskrift.

Ingemar Svenson

* SNT 2014:2 sid. 34–35 av Frédéric Elfver och Bengt Hemmingsson.

Ulla Ehrensvärd 1927–2015

Professor Ulla Ehrensvärd har avlidit den 17 april 2015 i en ålder av 88 år. Hon var född i Stockholm den 18 mars 1927.

Ulla Ehrensvärd bedrev sina studier i födelsestaden och blev fil.lic. i konsthistoria 1953. Hennes disputation kom att dröja till 1974 då ämnet bytt namn till konstvetenskap. Avhandlingen behandlade medaljkonstnären professor Erik Lindberg, också chefsgravör vid Kungl. Mynt- och Justeringsverket. Det var den sista disputationen i detta ämne i den gamla stilen vid Stockholms universitet, alltså med två opponenter – en av dem som skriver dessa minnesrader var andre opponent. Hon blev docent i konstvetenskap.

Hon hade startat sin yrkesverksamhet redan 1946 och var bibliotekarie vid Stockholms stadsbibliotek, Nationalmuseum och Vitterhetsakademiens bibliotek till 1963, vid Kungl. Biblioteket 1953–1959 och 1963–1982, där hon blev l:e bibliotekarie 1971. Sedan gick hon över till Krigsarkivet, där hon var l:e arkivarie 1983–1993, då hon gick i pension. Hon hade fått professors namn 1990.

Ulla var ständigt verksam inom sina intresseområden – och de var många: boktryckerikonsten, biblioteks- och arkitekturhistoria, grafik, historisk kartografi, inom vilket sistnämnda ämne hon nådde internationellt anseende, därtill också numismatik. På detta område fullbordade hon sin avhandling några år senare – 1988 – med en stor katalog över hela Lindbergs medaljoeuvre. Ett mer fulländat arbete än detta är svårt att finna. Beskrivningarna är ett föredöme och alla de bakomliggande omständigheterna till varje medaljs tillkomst utgör en helt uttömmande redogörelse som troligen inte har någon jämförelse i vårt ämne. För Svenska Numismatiska Föreningen och dess skriftserie Numismatiska Meddelanden är Ullas

Ulla Ehrensvärd 2007.
Ur Mappae Antiquae,
Festskrift till Günter Schilder.
OKÄND FOTOGRAF.

arbete en verklig prydnad, en tillgång och en ovärderlig insats! Ytterligare en stor insats för föreningen gjorde hon vid tillkomsten av NM 37 (1999), festskriften LLt, och Smärre Skrifter nr 9 (1999), till vilka hon i bägge fallen var mer än huvudredaktör!

Hon medverkade i flera utställningar, här skall bara nämnas den på Kungl. Biblioteket 1959 över just Erik Lindbergs medaljkonst (KB utställning nr 17) och som ledde till hennes avhandling. Till de uppdrag hon åtog sig hörde som sekreterare i Svensk bokkonst 1963–1979, Nordisk bokkonst från 1965, som ordförande 1975–1982, Svenska Forskningsinstitutet i Istanbul 1976–1988, som ordförande i Svenska Istanbulinstitutets Vänner 1988–1989, i Svenska Orientaliska sällskapet 1995–2002; hon var också i närmare fyrtio år svensk representant i *International Cartographic Association* alltsedan 1972. Och därtill var hon Karolinska Förbundets klubbmästare i många år – ingen sinekur, det vet alla som har haft en sådan befattning.

Ulla Ehrensvärd invaldes år 1978 i Sällskapet för utgivande av skrifter rörande Skandinaviens historia, blev 2003 hedersledamot i Kungl. Örlogsmannasällskapet, 2007 korresponderande ledamot av Kungl. Vitterhetsakademien och fick åtskilliga

svenska och utländska dekorationer, däribland Finlands Vita Ros (2002) och polska "För främjande av polsk kultur" (2010); inom numismatiken förärades hon Svenska Numismatiska Föreningens Brennermedalj 1989.

I synnerhet hennes i dubbel bemärkelse tungt vägande kartografiska arbeten uppmärksammades och de bidrog till hennes berömmelse utanför våra gränser. År 1993 tilldelades hon Kartografiska Sällskapetets högsta utmärkelse – Olaus Magnus-medaljen som instiftats 1948 och vackert utförts av Gösta Carell. Året före sin bortgång erhöll hon som första svensk *Helen Wallis Award*, som delas ut av *The International Map Collectors Society* i London.

Som grafiker var hon expert vid utgivningen av nya sedlar, dock inte den serie som snart skall ersätta dem som ännu gäller. Hon tillägnades 2003 en festskrift, *Accurata Descriptio*, en mycket passande titel; den gavs ut i Kungl. Bibliotekets skriftserie och innehåller studier i kartografi, numismatik, orientalistik och biblioteksväsen med inte mindre än 33 bidrag från när och fjärran och därtill hennes mycket omfattande bibliografi som då uppgick till inte mindre än 292 nummer.

Under den senaste tiden var hon sysselsatt med att ge ut Carl Reinhold Berchs skildring från S:t Petersburg 1735. Såvitt man förstått var den i det närmaste färdig när hon insjuknade. Den skall fullbordas av en medhjälpare.

Ulla var en gladlynt och hjälpsam vän i vetenskaperna och höll kontakt med sina kollegor inom och utom landet. Här vill vi särskilt nämna paret Vera och Gert Hatz, Hamburg, och Gay van der Meer, Haag, som nästan alltid bodde hemma hos Ulla under alla sina många forskarbesök på Kungl. Myntkabinetten under åren. Gärna talade hon om sina favoritintressen. Vi saknar henne.

Lars O. Lagerqvist
Ulf Nordlind

Offerkastar och skamhögar

Offerkast, av pinnar, grenar eller stenar som förbipasserande har kastat på en plats där någon sägs ha mördats eller omkommit genom olyckshändelse. Offerkasten ansågs i äldre tid hindra den döde från att gå igen. De kunde också blidka honom, så att han inte gjorde skada. Senare har man mest kastat föremålen för att få tur och lycka eller för att inte behöva möta spöken. Offerkast eller liknande företeelser är kända från stora delar av världen ...

Ur Schön 1998

Fantans hög

På uppdrag av Riksantikvarieämbetet år 1947 undersöktes ett stenröse i Asknäs, nordost om Ekerö kyrka i Uppland, under ledning av folklivsforskaren John Granlund. I och under stenröset, som traditionellt benämnts Fantans hög, påträffades 23 mynt, det äldsta Johan III:s 1 öre 1577 och det yngsta Gustav V:s 1 öre 1938. Under högen fanns lite träkol och brända ben av en människa. Benbitarna har visat sig vara från tiden 550–100 f.Kr., och röset är alltså en förromersk järnåldersgrav. (SML 4:Up 146.)

Man känner i dag till ett flertal offerkastar som liksom denna är knutna till äldre gravar. Och själva traditionen med offerkastar är känd från hela världen och den grundar sig på att man ville binda fast gengångare samtidigt som man offrade något, till exempel som i detta fall mynt. Offerkastarna ligger oftast nära en väg.

Traditionen om Fantans högs tillblivelse berättas i flera varianter. Den äldsta kända sägnen om Fantan (som skulle varit soldaten Fants "otroligt vilda och grälsjuka hustru") är från 1800-talets mitt:

På Fantholmen lefde ett äkta par uti ständig missämja som ändades dermed att hustrun ihjelslog sin man. För detta nidingsdåd dömdes hon att stenas, och skulle hennes lik ej i vigd jord få begravas. Från denna senare del af sin dom begärde hon befrielse, som äfven skall hafva blifvit henne beviljad, under det vilkor, att hon från Träquista skulle springa till Ekerö kyrka; men vid verkställigheten häraf, skulle hon på skogen hafva fallit omkull, dervid folket ihjelslagit henne å det ställe, der hennes förmenta grafhög är belägen; emedlertid vandrar än i dag sällan någon af allmogen förbi denna hög, utan att kasta en risqvist å densamma.

Smedbergs änne

Ett annat offerkast som kan nämnas i myntsammanhang är nedanstående kallad Smedbergs änne. Den var belägen alldeles i närheten av ett myntfynd i Mariebergsskogen nära Karlstad i Värmland år 1930. Det rör sig om tolv senmedeltida mynt, sex från 1500-talet samt ett flertal från senare tid (1700–1800-tal) som hittades av två pojkar. (SML 6:Vr 78.)

I sin redogörelse över myntfyndet berättar den ene upphittarens far, professor Helge Kjellin vid Värmlands museum, en anekdot som kunde ha samband med fyndplatsen:

... 10 ½ km. rakt v. ut från Karlstad ligger det s.k. "Smedbergs änne", bredvid den s.k. "Supetalla", fordomdags en rastplats, där bönderna och resande stannade för att rasta hästarna och få sig en färdknäpp. Namnet "Smedbergs änne" har platsen fått därav att ... vid namn Smedberg där mördats och begravts, på hans gravplats har folket alltsedan dess kastat rispinnar, så att där nu finnes en rätt försvarlig rishög.

Bäst inte röra mynten

I Landeryds socken i Östergötland påträffades i slutet av 1870-talet ett vikingatida skattfynd med 270 mynt. Slutmyntet var en samanid från år 965. (SML 1:Ög 42.)

Mynten hade legat under större stenar i en backe och uppmärksamats ett par år innan de togs till vara:

För 2 år sedan hade en del af mynten, som lågo alldeles bara nära en sten, varsnats af en bondgumma, som trodde stället vara ett offerkast, hvarför hon ej tordes röra mynten. På våren sågos de ånyo af några barn, hvilka omtalade saken och smeden Lindgren och de öfriga gingo derför den 1:a Juli d.å. att 'söka skatten', som äfven fanns på uppgifvet ställe.

Så stark var bondgummans övertygelse att offrade mynt inte fick röras. Hon representerar säkert den då allmänna synen på offerkastar och deras innebörd. Man kan föreställa sig de ivriga barnen som drog med smeden Lindgren och andra till skattgömmen. Nio personer fick dela på inlösenssumman.

Brobyprästens skamhög

Ett annat syfte, men med samma resultat i form av en rishög, är bildandet av den så kallade skamhögen. Även i detta fall slängdes torra kvistar på hög men mer för att visa den drabbade allmän missaktning.

I Selma Lagerlöfs debutroman 1891, Gösta Berlings saga, förekommer en företeelse som författaren benämner "skamhög" på vilken det kastas pinnar. Romanen utspelar sig i Värmland och torra kvistar slängs på skamhög intill en väg som leder till den gamle girige Brobyprästens bostad. Han får skulden för den torra sommaren. Men inga mynt, måhända för att han inte var mördad och därför inget offer av värde krävdes för att hindra honom att gå igen.

MGL

Referenser

- Beckman-Thoor, K. & Wiséhn, E.: *Sveriges Mynthistoria. Landskapsinventeringen 6. Myntfynd från Dalsland och Värmland*. 1992.
- Golabiewski Lannby, M.: Karl Knutsson i Karlstad. Örtugsfynd år 1930. SNT 1990:9–10 s. 226–228.
- Malmer, B. & Wiséhn, I.: *Sveriges Mynthistoria. Landskapsinventeringen 1. Myntfynd från Östergötland*. 1982.
- Schön, E.: *Svensk folketro A–Ö. Hur vi tänkt, trott och trollat*. 1998.
- Wiséhn, E.: *Sveriges Mynthistoria. Landskapsinventeringen 4. Myntfynd från Uppland*. 1989.

Internet

www.malero-formminnes.se/Fantan/Fantans-hog.html

**LOKALA NUMISMATISKA
FÖRENINGAR &
MYNTKLUBBAR
I SNF**

Alingsås Numismatiska Förening
Roslagsgatan 27
441 57 Alingsås

Falu-Borlänge Myntklubb
www.fb-myntklubb.se

Göteborgs Numismatiska Förening
www.gwindor.net/gnf.htm

Halmstads Myntklubb
Öringe 111
312 91 Halmstad

Kalmar Myntklubb
www.kalmarmyntklubb.se

**Katrineholm Flen Vingåker
Myntklubb**
www.kfvmymt.se

Myntklubben Skilling Banco
www.mksb.se

Myntsamlarklubben Goten
myntsamlarklubbgoten.com

Nola Myntklubb, Örnsköldsvik
www.infoom.se/nolamyntklubb

Norrköpings Myntklubb
www.norrkopingsmyntklubb.se

Numismatiska klubben i Uppsala
www.nku.nu

Samlarföreningen Klave
Oskarsgatan 12
331 41 Värnamo

Samlarklubben Numis
Skellefteå

Sigtuna Myntklubb
www.sigtunamyntklubb.se

Stockholms Myntklubb
www.stockholmsmyntklubb.se

Strängnäs Myntklubb
myntintresse.blogspot.se

Södra Dalarnas Myntklubb
medlem.spray.se/sdmyntklubb

Vetlanda Numismatiska Förening
Ölandsgatan 7
574 37 Vetlanda

Villstadortens Myntklubb
Hedvägen 4
314 33 Hyltebruk

Wästerbergslagens Myntklubb
Flatenbergsvägen 4
777 34 Smedjebacken

Ändringar och tillägg?
Kontakta: info@numismatik.se

J. J. FALCKENHOLM — *färgare i Norrköping på 1700-talet*

På MISAB:s auktion 12 förra året såldes en trevlig gammal mässings-pollett som nummer 382. I katalogen anges Falckenholms bryggeri i Norrköping som utgivare.

I den förklarande texten till polletten refereras till Stiernstedt nummer 260:16¹. I dennes förteckning från 1872 finns den med bland de obeskivna polletterna. Bara ett exemplar, med nummer 512 inslaget, var då känt och befann sig i grosshandlaren Arfwedsons myntkabinett.*

Detta exemplar kom sedan att ingå i Sven Svenssons samling. I Svenssons manuskript² från 1918 skriver han under rubriken Norrköping att ”enligt J. O. Wedbergs förmenande skall följande pollett ha begagnats här mot slutet af 1700-talet (1789) af en bryggare J. J. Falckenholm, död före 1821”.

Ett andra exemplar, med nummer 897, dyker upp i Ingemar Carlsons samling som säljs av Ahlströms Myntauktioner 1995 (auktion 52B nummer 2415). Här upprepas attribueringen till Falckenholms bryggeri i Norrköping.

I Svenskt Biografiskt Lexikon³ står att läsa om släkten Falckenholm (eller Falkenholm). Den är från Norrköping och spårar sina rötter från klockaren i S:t Olai församling, Andreas Gregorius Falck (cirka 1673–1734). Han var gift tre gånger och samtliga barn tog namnet Falckenholm. I första gifftet fick A. G. Falck sonen Christoffer, som blev hovrättsadvokat i Stockholm och även drev ett silkesväveri där. I andra gifftet fick han sonen Jonas Fredrik, som blev bryggare i Norrköping, och i tredje gifftet fick han ytterligare en son, Johan Jacob (1729–1789). Den senare etablerade sig som färgare i kvadranten Berget vid Västra Kungsgatan i Norrköping. Johan Jacob fick fyra söner, två etablerade sig som bryggare och två som färgare. Sonen Christian (1765–1836) var den som övertog faderns färgeri.

Pollett utgiven av Johan Jacob Falckenholms (1729–1789) färgeri i Norrköping. 3,48 g. Mässing. Baksidan slät.
FOTO: MAGNUS WIJK.

Polletten

För att nu återgå till polletten, så har denna i upphöjd prägel under en grevlig krona texten: *Ĳ.Ĳ. / FALCKENHOLM* samt därunder nummer 897 instämplat.

Namnet ”i. i. Falckenholm” tolkar jag, i likhet med Wedberg, som J. J. Falckenholm, det vill säga Johan Jacob Falckenholm. Men denne var alltså inte bryggare utan färgare i Norrköping. De två hälen (båda med ett slags ornament omkring) har då troligen i stället använts för att fästa polletten/brickan på tyg eller garn som skulle färgas och numret är till för att kunna identifiera ägaren.

Hur länge polletten var i bruk är inte känt, men den kan mycket väl ha använts även när Johan Jacobs son Christian övertagit färgeriet.

Bernt Thelin

* Edvard Arfwedson (1811–1855). Se SNT 1999:4, 2005:4 och 2007:3. Red. anm.

Noter

¹ Stiernstedt, A. W.: *Beskrifning öfver svenska kopparmynt och polletter*. Del II. 1872.

² Svensson, S.: *Förteckning öfver egen Svensk Pollettsamling jemte Utkast till allmän Svensk Pollettbeskrifning*. Duved 1918 (manuskript).

³ *Svenskt Biografiskt Lexikon*, Band 15, sid. 251. 1956.

Yngve Karlsson: Sasanian Silver Coins. 2015. MIXTUM Publishing. ISBN 978-91-982341-0-7. 136 s. Illustrerad. Boken och CD med myntbilderna kan köpas bland annat på Adlibris och Bokus.

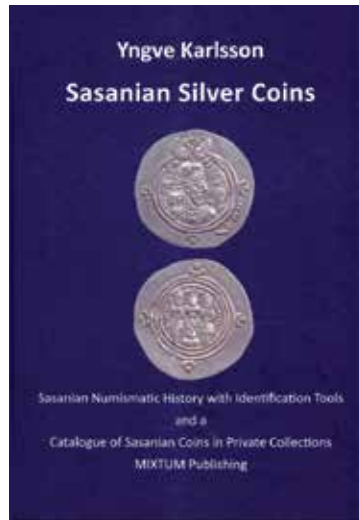
Sasanian Silver Coins

I april 2015 utkom boken *Sasanian Silver Coins*, författad av Yngve Karlsson, lägligt för en presentation vid FriMynt i Helsingborg. Den lättillgängliga och samtidigt professionella boken och CD-skivan med myntbilderna har alla förutsättningar att skapa ett brett intresse för sasanidisk numismatisk historia, kultur och för samlandet av sasanidiska mynt.

Fil.lic. Yngve Karlsson från Göteborg har en bakgrund i naturvetenskap, IT och säkerhetssystem, för att nu huvudsakligen ägna sig åt numismatik. Han är känd för sin förkärlek till exotiska och svårbestämda mynt, bland annat sasaniderna. I föreliggande bok har han på ett föredömligt sätt för oss andra samlare, nuvarande som framtida, underlättat bestämningen av dessa mynt.

Boken inleds med en kort historisk genomgång av de olika dynastier som härskade i det antika persiska riket. Här kan nämnas den akamenidiska dynastin, som hade makten mellan 550 och 330 f.Kr., med storheter som Kyros den Store, Darius och Xerxes. De östra delarna av det grekiska riket erövrades av perserna och den nyvunna lydiska traditionen att prägla mynt anammades av perserna. Erövringen av det grekiska fastlandet stoppades dock vid de berömda slagen vid Maraton, Salamis och Plataea. Det akamenidiska imperiet erövrades av Alexander den Store, som plundrade den ceremoniella huvudstaden Persepolis. I Naqsh-e Rostam, strax utanför Persepolis, återfinns de tidiga akamenidiska härskarnas klippgravar.

Alexander den Stores väldiga rike

delades upp efter hans död 323 f.Kr., varvid Seleukos I tilldelades de östra delarna, där seleukiderna härskade fram till 171 f.Kr., då partherna från norra delen av nuvarande Iran tog makten och regerade fram till 226 e.Kr. Partherna var delvis influerade av den hellenistiska kulturen och använde till exempel grekiska bokstäver på sina mynt. Det romerska rikets expansion under denna tid till att omfatta hela medelhavsområdet hejdades av partherna för en vidare utökning österut.

Sasaniderna som erövrade hela partherriket 226 e.Kr. ärvde konflikterna med romarriket och med det efterföljande bysantinska riket. Det sasanidiska imperiet varade i mer än fyrahundra år, fram till år 651 e.Kr., då det slutligen erövrades av araberna, som bildade det muslimska kalifatet.

Vid sasanidernas övertagande av perserriket avslutades en mer än femhundra år "hellenistisk era". Sasaniderna var ättlingar till akameniderna och återupptog den uråldriga religionen *zoroastrism* som statsreligion. Den högsta gudomligheten är här Ahura Mazda, som representerar det goda, och med ljuset och elden som symboler. Framsidan av de sasanidiska mynten uppvisar nästan uteslu-

tande ett eldaltare. På ömse sidor av eldaltaret finns två väktare, den ene ofta kungen själv. Det är enbart mynten av den förste sasanidiske kungen, Ardashir I, som saknar väktare av eldaltaret. Här är väktarna ersatta av fötterna på den kungliga tronen, detta för att förstärka sambandet mellan kungen och religionen. Ardashir I framträder även i en kröningsscen där han mottar en ring, symbolen för makt, av zoroastrismens högsta gudomlighet Ahura Mazda, i en klipprelief i anslutning till akamenidernas klippgravar i Naqsh-e Rostam. Här finns även klippreliefer av ett flertal tidiga sasanidiska kungar, som på detta sätt vill framhäva och befästa sin makt.

De sasanidiska silverdrakerna skiljer sig väsentligt från motsvarande parthermynt. Även om vikten om cirka 4 gram är densamma skiljer sig diametern och därmed tjockleken på mynten åt. Sasaniderna har en diameter om cirka 30 mm medan parthermynten ligger på cirka 20 mm. Motivvalet med eldaltaret på framsidan på sasanidmynten särskiljer dem från parthermynten, medan den största skillnaden är sasanidernas inskriptioner med den svårtydda pahlaviskriften i motsats till partherna med sin grekiska text.

Bokens pedagogiskt upplagda kapitel om det persiska skriftspråket *pahlavi* för identifiering av regenter, årtal och myntorter utgör en god grund inför den kronologiska beskrivningen av den sasanidiska myntningen.

Karlsson gör i sin bok en systematisk genomgång av de sasanidiska härskarna, 32 kungar och en drottning, deras historia, mynttyper, valörer och myntorter. De historiska avsnitten illustreras till stor del med myntbilder även av de romerska kejsare, som var i konflikt med perserriket. Detta ger en fylligare bild av kronologin, eftersom de romerska kejsarna allmänt är mer välkända än de sasanidiska härskarna.

De välgjorda teckningarna av de

olika regenternas mynttyper framstår utan tvekan som bokens höjdpunkt. Här framgår detaljer, som kanske inte så lätt uppfattas vid studier av mynten eller myntfotografierna. Likaså är inskriptionerna i pahlavi presenterade i väljorda teckningar, åtsidans text (för tidiga regenter även fransidans text) med kunganamn i anslutning till bilderna vid den systematiska genomgången, samt fransidans text med årtal och myntort i appendix. De presenterade myntbilderna och inskriptionerna möjliggör och underlättar på ett avgörande sätt klassificeringen av sasanidiska silvermynt.

I sin presentation av de avbildade mynttyperna följer Karlsson numreringen i de hittills utkomna omfattande och detaljerade böckerna *Sylloge Nummorum Sasanidarum* för perioden Ardashir I till Kawad I, medan den senare perioden Khusro I till Yazdgard III följer numreringen i *Sasanian Numismatics* av Robert Göbl (1971). För den tidigare perioden kan Karlssons bok ses som en lättillgänglig sammanfattning av de väsentliga delarna av syllogeböckerna, medan den senare perioden, speciellt den turbulenta tiden efter Khusro II:s död, troligen delvis kommer att kompletteras med nya forskningsrön allteftersom flera delar av syllogeböckerna publiceras.

Karlssons bok är rikt illustrerad med ett representativt urval bilder av mynt från privata samlingar, huvudsakligen av sasanidiska mynt, men även mynt från föregångare samt samtida och efterföljande härskare. I anslutning till bilderna ges en fyllig beskrivande dokumentation. Författaren har på ett föredömligt sätt fotograferat de 234 mynten; bilder som även återfinns på en CD-skiva. Detta komplement ger goda möjligheter att detaljstudera de olika mynten.

Av förstäliga skäl upptar boken inga värderingspriser – det finns alltför många regenter, årtal, mynttyper och myntorter. Allmänt kan sägas att priserna på sasanidiska silvermynt är

relativt låga. De vanligt förekommande mynten av Khusro II kan i hygglig kvalitet fås för 500 kronor. Mynt av övriga sena sasanidiska regenter kostar ungefär det dubbla, medan man får betala ytterligare en faktor två för mynt av tidiga kungar. Sällan förekommande mynt, som till exempel av drottning Buran, betingar ännu högre priser.

Sasanian Silver Coins är sammanfattningsvis en bok som vänder sig till en bred publik, svensk som internationell, med en systematisk genomgång av den sasanidiska mynthistorien. Här presenteras bildmaterial av mynt och inskriptioner för en lättillgänglig klassificering av dessa annars så svårbestämda mynt. Boken kommer otvivelaktigt att öka samlarintresset för dessa mynt och för deras intressanta bakgrundshistoria.

Curt Ekström

AUKTIONER & MÄSSOR

- 18-19/9 MISAB, Stockholm, myntauktion
 26/9 SMF, myntmässa i Lund
 26/9-2/10 Künker, Osnabrück, mynt och medaljer
 1/11 Copenhagen Coin Fair, Frederiksberg
 14/11 Myntkompaniet, Stockholm, myntauktion
 6-9/1 Stack's Bowers Galleries, myntauktion

HÅKAN WESTERLUND MYNTHANDEL

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Olympiska föremål

Vasagatan 42
111 20 STOCKHOLM
Tel. 08 - 411 08 07

Öppet: måndag – torsdag 11–13

Föredrag på SNF

Onsdag 30 september är datumet för höstens första föreningskväll på SNF, Banérgatan 17. Då presenterar Yngve Karlsson sin nya bok *Sasanian Silver Coins*, som handlar om sasanidernas numismatiska historia och ger verktyg för identifikation av huvudtyperna för alla regenternas mynt. Se vidstående bakanmälan.

Föredraget blir en snabbkurs i hur man får grepp om regenternas namn, myntorterna och årtalen på mynten under dynastins drygt 400-åriga historia. Välkomna att lyssna när författaren talar om sasanidernas myntning!

Boken kommer att finnas till försäljning under kvällen.

Strandbergs Mynthandel & Aktiesamlaren AB

Värderar, köper och säljer
mynt, ordnar, medaljer, aktiebrev,
sedlar, äldre handlingar m.m.

www.strandbergs-mynt.se

Arsenalsgatan 6 • Box 7377 • 103 91 Stockholm
Tel. 08 - 611 01 10 • Fax 08 - 611 32 95

LUNDS MYNTHANDEL

KÖPER och SÄLJER
BYTER och VÄRDERAR

MYNT och SEDLAR
TILLBEHÖR och LITTERATUR

GRATIS LAGERLISTA
(uppgesamlarområde)

Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel. och fax 046 - 14 43 69
e-post: siv-gunnar@swipnet.se

TILL SALU: MYNTHANDEL

Centralt belägen

Etablerad i Stockholm 1976

Varulager och inredning,
svenska och utländska mynt och sedlar
samt litteratur m.m. ingår

Tel.: 08 – 673 34 23

kl. 11⁰⁰ – 17⁰⁰ måndag – torsdag

Skarabé Mynt & Guld AB

köper och säljer

MYNT, SEDLAR
och MEDALJER

Föremål från antiken

Västra Hamngatan 6

411 17 Göteborg

Tel. 031 – 135 088

skarabe@telia.com – www.skarabe.eu

Öppet: Vardagar 10–18

Bli medlem i

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Stiftad 1873

Arsavgiften är 250 kr.

Som medlem får Du SNT automatiskt!

Du kan också prenumerera på SNT

för endast 200 kr per år.

info@numismatik.se

APPLICATIONS FOR SVEN SVENSSON'S FOUNDATION FOR NUMISMATICS

APPLICATIONS FOR GRANTS
ARE PROVIDED FOR SCIENTIFIC STUDIES,
MAINLY WITHIN SWEDISH NUMISMATICS:
RESEARCH, TRAVELS & PUBLICATIONS

THE FOUNDATION'S ASSIGNMENTS ARE:

- Purchases of items missing in the collection of The Royal Coin Cabinet.
- Contributions to publications that could benefit Swedish numismatical research.
- Support for researchers in the field of Swedish numismatics.

The Foundation Board meets twice a year, in March and October.

Applications must be at hand before 15 September 2015 or 15 February 2016.

Address: Sven Svensson Stiftelse, c/o Handelsbanken Stiftelsetjänst, SE-106 70 Stockholm, Sweden

WWW.SVENSVENSSONSTIFTELSE.SE

Sveriges Mynthandlares Förening

anordnar MYNTMÄSSA I LUND

Lördagen den

26 september

Hotel Lundia
(100 meter från järnvägsstationen)
Öppettid: 11.00 – 16.00
Entré 20 kronor

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING
Sjöberg 1 • 147 91 Grödinge • Tel. 08-732 66 86 • 070-212 64 55
www.mynt.nu/smf/

ANSÖKNINGAR TILL

SVEN SVENSSONS STIFTELSE FÖR NUMISMATIK

ANSLAG LÄMNAS FÖR
VETENSKAPLIGA ARBETEN INOM
FRÄMST SVENSK NUMISMATIK:
FORSKNING, RESOR & PUBLIKATIONER

STIFTELSENS UPPGIFT ÄR:

- Köpa in föremål som saknas i KMK:s samlingar.
- Ge bidrag till publikationer som kan tjäna svensk numismatisk forskning.
- Stödja forskare i svensk numismatik.

Stiftelsen sammanträder två gånger per år, en gång under våren, en gång under hösten.
Ansökan ska vara stiftelsen tillhanda före 15 september 2015, alternativt 15 februari 2016.
Adress: Sven Svenssons Stiftelse för numismatik, Handelsbanken Stiftelsestjänst, 106 70 Stockholm

WWW.SVENSVENSSONSTIFTELSE.SE

Litteratur till försäljning hos Svenska Numismatiska Föreningen

Numismatiska Meddelanden (NM)

- NM XVII. Hyckert-Lilienberg: *Minnespenningar över enskilda svenska män och kvinnor*. 1905, 1906, 1908, 1915. Även delvis nytryckt 1975. Komplet i 7 delar. 225 kr (250 kr)*
- NM XXX. *Numismatiska Meddelanden* XXX. 1965. 30 kr (40 kr)
- NM XXXII:1–2. Ehrensward, U.: *Medaljgravören Erik Lindberg 1873–1966*. 1974, 1988. 125 kr/st (170 kr/st)
- NM XXXIII (Tillägnad Bengt Thordeman). 1983. 100 kr (150 kr)
- NM XXXIV. 1983. 100 kr (150 kr)
- NM XXXV. *Studies in Late Anglo-Saxon Coinage*. 1990. 150 kr (225 kr)
- NM XXXVI. Nathorst-Böös, E. & Wiséhn, I.: *Numismatiska forskare och myntsamlare i Sverige fram till 1830-talet*. 1987. 145 kr (190 kr)
- NM XXXVII. *Festskrift till Lars O. Lagerqvist*. 1989. 50 kr (50 kr)
- NM XXXVIII. *Florilegium Numismaticum. Studia in honorem U. Westermark edita*. 1992. 75 kr (75 kr)
- NM XXXIX. Tingström, B.: *Avesta Myntmuseum*. 1995. 200 kr (250 kr)
- NM XLI. *Nulla dies sine linea*. Festskrift till Ian Wiséhn. 2001. 200 kr (200 kr)
- NM XLII. Hesse, B.-O.: *Svensk Numismatisk Bibliografi intill år 1903*. 2004. 160 kr (160 kr)

Smärre skrifter

3. Gamby, E.: *Bland numismatiker. Minnen från 1920-, 1930- och 1940-talen*. 1984. 25 kr (25 kr)
4. Wallén, L.: *Riksgälden. Den svenska statsskulden 1697–1834*. 1985. 25 kr (35 kr)
7. Widell, M.: *Militärpollletter*. 1998. 100 kr (100 kr)
8. Lagerqvist, L. O. m.fl.: *Medaljer utgivna 1873–1998. Belöningar, fonder och stipendier. Hedersledamöter och korresponderande ledamöter. Stadgar*. 1998. 50 kr (50 kr)
9. Lars O. Lagerqvists medaljfond. 1999. 100 kr (100 kr)
10. Carl Snoilsky. *Skalden som samlade mynt och böcker*. 2004. 50 kr (50 kr)
11. Samlaren Sven Svensson. *Alla dessa mynt*. Red.: G. Wahlquist. 2005. 100 kr (150 kr)
12. Elfver, F. (red.): *Johannes Loccenius. En skrift om en lärdd man i 1600-talets Sverige*. 2014. 100 kr (100 kr)
13. Törngren, S.: *Mitt liv i numismatikens underbara värld*. 2010. 50 kr (100 kr) **Sänkt pris!**

Monografier

- Rundberg, J.: *Den svenska örtugsmyntningen under Kristoffer av Bayern till Sten Sture den äldre, ca 1440 till 1470-talets slut. En stampstudie*. 2005. 250 kr (350 kr)
- Rundberg, J.: *Den svenska örtugsmyntningen under Albrekt av Mecklenburg (1364–1389). En stampstudie*. 2011. 250 kr (350 kr)
- Svensson, R.: *Renovatio Moneta. Brakteater och myntningspolitik i högmedeltidens Europa*. 2012. 250 kr (350 kr)
- Myntstudier*. Festskrift till Kenneth Jonsson. Red.: T. Talvio & M. Wijk. 2015. 250 kr (350 kr)

Andra utgåvor

- Törngren, S.: *Kristinas ettöringar av koppar. Variantförteckning m.m.* 1991. 50 kr (50 kr)
- Malmer, B.: *Den Svenska Mynthistorien. Vikingatiden ca 995–1030*. 2010. 350 kr (395 kr)
- Larson, P. (red.): *Numismatiska axplock. En jubileumsbok*. Myntklubben Skilling Banco 1969–2009. 150 kr (150 kr)
- Larson, P.: *Ryska droppar. Den ryska myntningen 1350–1700*. Kungl. Myntkabinettet. 2006. 50 kr (50 kr)
- Ord med mening*. Festskrift til Jørgen Steen Jensen 1. november 1998. 50 kr
- Myrberg, N.: *Ett eget värde. Gotlands tidigaste myntning, ca 1140–1220*. 2008. 200 kr (200 kr)
- Ekström, C. m.fl. (red.): *Samlad Glädje 2009*. Numismatiska klubben i Uppsala 1969–2009. 200 kr (200 kr)
- Nordisk Numismatisk Årsskrift*. Ny serie, 1. 2015. 250 kr (250 kr)

Svensk Numismatisk Tidskrift (SNT) 1994–2014. Fråga kansliet vilka nummer som finns kvar till försäljning.

Register

- Wiséhn, E.: *SNT. Register 1972–1982*. 1986. 45 kr; Wilén, A.: *SNT. Register 1983–1992*. 1994. 45 kr
- Golabiewski, D.: *SNT. Register 1993–2002. Ämnes-, titel- och författarregister för hela perioden*. 2004. 50 kr (75 kr)
- Holmberg, K. (red.): *Register över Numismatiska Meddelanden I–XL. Utgivna av SNF 1874–1995*. 1998. 50 kr (75 kr)

* Pris inom parentes gäller icke medlemmar i SNF. Ev. emballage och porto tillkommer.

Böckerna säljs direkt hos Svenska Numismatiska Föreningen på Banérgatan 17
För öppettider se redaktionsrutan i SNT
Böckerna kan också beställas: Tel.: 08–667 55 98 eller e-post: info@numismatik.se

MYNTAUKTION

i Stockholm lördag 14 november 2015

Ett urval mynt (inklusive köparprovision) som vi har sålt tidigare:

1 daler 1601
26.600:-

1 dukat 1814
25.400:-

1 riksdaler 1827
"TROYSKA ASS"
32.600:-

50 öre 1862
43.500:-

Norge.
1 speciedaler 1628
151.200:-

Norge.
2 kroner 1888
84.700:-

Danmark.
1 speciedaler 1704
47.100:-

Kina.
Hupeh Prov. tael30 (1904)
67.700:-

Ryssland.
1 rubel 1913 Proof
266.200:-

Bättre mynt och hela samlingar mottages till höstens myntauktion.
Vi har mycket goda möjligheter att finna köpare till dina objekt eftersom mer än 20.000 kunder i Sverige och utlandet ser varje auktion via vår hemsida och katalogen.
Kontakta oss för en förutsättningslös diskussion!

MYNTKOMPANIET

Myntkompaniet
Svartensgatan 6
116 20 Stockholm

Tfn: 08-678 32 17
Fax: 08-643 22 38

E-post: coins@philea.se
www.myntkompaniet.se

MYNTAUKTIONER

I SVERIGE AB

AUKTION 16

18-19 september, Hotell Scandic Sergel Plaza, Stockholm

Auktionskatalogen beställes genom insättning av 190 kronor till bg 399-0090.
För leverans av katalogen till utlandet är priset SEK 250.

Myntauktioner i Sverige AB
Banérgatan 17 - 115 22 Stockholm
E-mail: info@myntauktioner.se - Telefon: 08-410 465 65
www.myntauktioner.se